

»Biskup je u Crkvi i Crkva je u biskupu!«

Kateheza o biskupskoj službi u Crkvi

Priredili: Zvonko Pažin, Davor Vuković i Boris Vulić

Katolički bogoslovni fakultetu u Đakovu

*Po službi [sakramentu] reda, osobito biskupâ i prezbitera,
postaje vidljiva nazočnost Krista
kao Glave Crkve u zajednici vjernika.*

*Prema lijepoj izreci sv. Ignacija Antiohijskog,
biskup je τύπος τοῦ Πατρός, kao živa slika Boga Oca.*

(Katekizam Katoličke Crkve, 1549.)

Bît biskupske službe

Temelj je i izvor života Crkve sam Krist, utjelovljeni i proslavljeni Sin Božji. No on je, u skladu s Božjim naumom spasenja, izabrao i postavio apostole, s Petrom na čelu, da čine temelj njegove Crkve. Isus Krist utemeljio je Crkvu ovlastivši apostole da u njegovo ime te u snazi i sili njegova Duha Svetoga obnašaju pastirsku, učiteljsku i svećeničku službu u Crkvi i tako izgrađuju mladu Kristovu Crkvu. U tom smislu, apostoli stoje u temelju Crkve. Crkva je bila i ostaje sagrađena na »temelju apostola« (Ef 2,20).

Služba dvanaestorice Kristovih apostola jedinstvena je služba koja se prenosi i koja se nastavlja učvršćivati u biskupskoj službi. Najjednostavnije i istodobno najtočnije rečeno, biskupi su nasljednici apostola. To je najkraća definicija u teološkim knjigama i u teološkom studiju. U samo dvije riječi moguće je zgusnuti srž prve i najvažnije službe u Crkvi. Međutim, ove nam dvije riječi službu biskupa predstavljaju i kao najodgovorniju, a time i najtežu službu u Crkvi. Zato su mnogi koji su je trebali prihvatiti u sebi vodili pravi duhovni boj s vlastitom nemoći i poniznošću spram odgovornosti ove službe. Možemo reći da je ova borba važan znak prikladnosti izabranoga za biskupa, jer se već tu pokazuje kako je potrebna golemu samosvijest onoga koji ima biti zaređen za biskupa o tome što je biskup za Kristovo Tijelo koje je Crkva. A u propitkivanju što je biskup za Crkvu, II. vatikanski sabor podsjeća da prvo mjesto među službama u Crkvi pripada biskupima, koji, po apostolskom nasljedstvu, »imaju mladice apostolskoga sjemena« te zajedno s prezbiterima i đakonima služe zajednici stojeći »mjesto Boga na čelu stada kojemu su pastiri, i to kao učitelji nauka, svećenici svetoga bogoslužja i služitelji u upravljanju«. Zato, »tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i Onoga koji je Krista poslao (usp. Lk 10,16)« (LG 20).

Biskupska služba, dakle, pripada samoj bîti Crkve. Biskupi i prezbiteri od početaka su kršćanstva nosivi čimbenici crkvenog života te na poseban način sudionici u Kristovoj službi naučavanja, posvećivanja i upravljanja. Kao stožerna crkvena služba u uređenju i životu Crkve ističe se na poseban način upravo služba biskupa koji se postavljaju u Crkvi da u ime samog Krista obavljaju službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja. To znači da oni koji su primili puninu sakramenta sv. reda na stupnju biskupstva u Crkvi djeluju i jesu sakramentalni znakovi Krista, učitelja, svećenika i pastira svoga naroda. U prilog tome svjedoče snažne riječi

sv. Ignacija Antiohijskoga, koji u 2. stoljeću, u svojoj Poslanici kršćanima Smirne piše: »Tamo gdje je biskup, neka se okupi zajednica, kao što je Katolička Crkva tamo gdje je Krist.« Od početka se, dakle, biskup ističe kao princip jedinstva mjesne ili partikularne crkvene zajednice, tj. kao onaj oko kojega se Crkva kao zajednica svećenika i vjernika sabire i ujedinjuje. Najvjernije uprisutnjenje toga dinamizma jest i uvijek ostaje slavlje euharistije kojom predsjedava biskup u zajedništvu sa svojim prezbiterijem i svojim vjernicima.

Biskupi u zajedništvu, i na čelu s Petrovim nasljednikom, tj. papom, čine biskupski zbor, te predstavljaju službeno crkveno učiteljstvo. Oni su, kao stalni kolegij ili zbor, nasljednici apostolskog zbora, te je svaki biskup vidljivo počelo i princip jedinstva određene mjesne ili partikularne Crkve, dok je rimski biskup, tj. papa, nasljednik svetoga Petra i kao takav trajno i vidljivo počelo te temelj jedinstva vjere i zajedništva čitave Katoličke Crkve (usp. LG 18, 23). Biskupima je, kao nasljednicima apostola, povjerena briga za pojedine mjesne Crkve te, kao biskupskom kolegiju na čelu s papom, briga za Crkvu u cjelini.

Drugi vatikanski sabor obnovio je razumijevanje Crkve kao zajedništva (*communio*). Riječ je o ekleziologiji, odnosno shvaćanju Crkve bitno kao zajedništva, a koje je posve u skladu s tradicijom razumijevanja biti same Crkve. Ekleziologija zajedništva polazi upravo od cjeline Božjeg naroda u kojem unutar temeljnog jedinstva i zajedništva postoji različitost službi i darova, među kojima primat pripada biskupskoj službi. Biskup se nalazi na čelu pojedine mjesne Crkve i po njemu se raznolikost osoba i karizmi, snaga i pokreta povezuje u jedinstvo i ostaje u zajedništvu. U tom duhu razumijemo riječi sv. Ciprijana: »Biskup je u Crkvi i Crkva je u biskupu!« U obzoru ekleziologije zajedništva, dakle, biskupi su princip jedinstva u svojim mjesnim Crkvama, oblikovanim na sliku opće Crkve, te su istodobno znak i oruđe zajedništva među tim istim mjesnim Crkvama, u kojima i iz kojih postoji jedna i jedina Katolička Crkva (usp. LG 23).

Mjesne Crkve o kojima je ovdje riječ prije svega su (nad)biskupije. Biskupija je dio Božjeg naroda koji se povjerava na pastoralnu brigu biskupu u suradnji s prezbiterijem (usp. kan. 368-369). Ukoliko je pojedinom biskupu povjerena briga za neku biskupiju, tada se on naziva dijecezanskim biskupom, jer je na čelu određene dijeceze, odnosno biskupije. Dijecezanskom biskupu u biskupiji koja mu je povjerena pripada sva redovita, vlastita i neposredna vlast koja se traži za vršenje njegove pastoralne službe (usp. kan. 376, 381). Kad to savjetuju pastoralne potrebe (nad)biskupije, Sveti Otac može imenovati jednog ili više pomoćnih biskupa, sukladno molbi dijecezanskog biskupa. Isto tako, Sveti Otac, ako to smatra prikladnim, može postaviti i biskupa koadjutora u određenoj biskupiji (biskup s pravom nasljedstva). Zadaća je pomoćnog biskupa da pomaže dijecezanskom biskupu u cjelokupnom upravljanju biskupijom, da ga zamjenjuje kad je odsutan ili spriječen, da sudjeluje u brizi dijecezanskog biskupa, te da svoje zadaće tako obavlja da bude složan s njim djelom i mišlju (usp. kan. 403-407). Osim toga, pomoćni je biskup pozvan dijecezanskom biskupu uvijek iskazivati poštovanje i poslušnost, a dijecezanski je biskup sa svoje strane pozvan pomoćnog biskupa bratski ljubiti i poštovati (usp. CD 25). Jednako tako, dijecezanski je biskup pozvan pomoćnog biskupa postaviti ujedno i za generalnog vikara, te se s njim savjetovati pri rješavanju važnijih pitanja, osobito pitanja pastoralne naravi (usp. CD 26; kan. 406).

Biskupska služba: služenje u ljubavi

Kad govorimo o biti biskupske službe, valja istaknuti da svaka služba u Crkvi uvijek ima bitnu dimenziju služenja, odnosno djelovanja koje je usmjereno, ne na vlastitu korist i promociju, nego na izgradnju zajedništva Crkve te na dobro vjernika i crkvene zajednice. Biskupi, dakle, vrše službu na dobro Crkve i na spasenje naroda Božjega. Drugim riječima, biskupi, kao i prezbiteri, nisu sami sebi svrha niti smisao, nego službu vrše u Crkvi i za Crkvu, radi duhovnog i spasenjskog dobra vjernika, kako bi sve privukli Kristu (usp. Ivan Pavao II., *Pastores gregis*, br. 42).

Vršenje biskupske službe, u ovakvu svjetlu, ne može ne biti prožeto ljubavlju, poniznošću i služenjem. Prisjetimo se novozavjetnih smjernica za crkvenu, pastirsku službu: »Starješine dakle među vama opominjem, ja sustarješina, pasite povjereno vam stado Božje, nadgledajte ga – ne prisilno, nego dragovoljno, po Božju, ne radi prljava dobitka, nego oduševljeno; i ne kao gospodari Baštine nego kao uzori stada« (1Pt 5,1-3). Možemo reći da se biskupski život živi istinski ako u svemu odsijeva temeljni Isusov stav, a taj je da on nije došao biti služen, već služiti u izgradnji zajednice i na spasenjsko dobro vjernika (usp. Mt 20,28). Biskup je stoga pozvan na službu služenja zajednici – i to u očinskoj ljubavi i iz ljubavi za Crkvu i za svakog čovjeka stvorenog na sliku Božju.

Narav biskupskog autoriteta

Biskup je kao pastir zajednice nositelj duhovnog i pastoralnog autoriteta. Biblijski, teološki i pastoralno gledano, autoritet u Crkvi nije poput vladara i autoriteta ovoga svijeta koji 'vladaju' i 'gospoduju' (usp. Mt 20,25-27). Za ispravno poimanje crkvenog autoriteta potrebno je imati u vidu važnu kristološku i zajedničarsku dimenziju Crkve, tj. dimenziju temeljnog zajedništva, unutar kojeg svi u Crkvi, i vjernici i zaređeni službenici, stoje u temeljnom jedinstvu i poslušnosti evanđelju, odnosno Kristu. Unutar tog temeljnog zajedništva, nositelji biskupske službe imaju ulogu i zadaću biti u Kristovo ime pastiri narodu Božjem, čemu nužno prethodi biskupska poslušnost Kristovoj riječi i njegovu autoritetu. Biskupi su zato pozvani u svojoj pastirskoj samosvijesti uvijek nositi spomen na Krista, Dobroga Pastira, koji je došao služiti i koji je predao svoj život za svoju Crkvu te tako dovijeka posvjedočio svoju ljubav prema istoj Crkvi (usp. LG 27; *Pastores gregis*, br. 43). Stoga biskupski autoritet valja shvatiti, živjeti i prihvaćati uvijek u životnom zajedništvu s Kristom i s čitavom Crkvom, te u jedinstvu vjere i ljubavi iz kojih se rađa autentično crkveno upravljanje, odnosno autentični crkveni i kršćanski autoritet.

Ispravno shvaćen autoritet biskupa, na Kristovu i evanđeoskom tragu, jest autoritet koji služi i ljubi, koji mudro upravlja, jer je u dubokoj duhovnoj i molitvenoj povezanosti s vrhovnim autoritetom, Kristom. Takav biskup unutar crkvene zajednice povezuje i spaja, ujedinjuje i okuplja, dopušta različitosti, budi darove u zajednici, potiče njihov razvoj, ali očinski odlučno opominje te se bori protiv grijeha. Takav je biskup usmjeren dobru čitave povjerene mu crkvene zajednice, ima razvijen smisao za opće dobro, spreman je slušati, otvoren je dobronamjernoj i argumentiranoj kritici, njeguje povjerenje i dobar glas svojih prezbitera i vjernika, otvara nove horizonte, pomaže drugima da se razviju te da i sami djeluju i preuzimaju odgovornost u zrelosti svoje kršćanske vjere. Istinski biskupski autoritet uvijek je ponizan, svjestan vlastite ljudske ograničenosti, kao i činjenice da svoj legitimitet nema u

sebi samome, već u Kristu koji ga je pozvao i postavio na čelo svoje Crkve. Nositelj biskupske službe i autoriteta stoga je uvijek svjestan da njegov autoritet potpuno ovisi o Kristu, vrhovnom Pastiru te da bez snage Kristova Duha, bez Božje milosti, ne može učiniti ništa.

Obred biskupskog ređenja

Prema drugom izdanju Rimskog pontifikala, iz 1990. godine, biskupsko ređenje ima se slaviti nedjeljom ili blagdanom, u nazočnosti što većeg broja vjernika. To nije samo radi izvanjske svečanosti, nego zato što puk treba sudjelovati. Uz biskupa – glavnog zaređitelja, trebaju biti barem još druga dva biskupa – suređitelja. Kandidata za ređenje trebaju pratiti dva prezbitera. Dolikuje da svi biskupi i svećenici uzmu udjela u koncelecijaciji.

Himan, upiti i čitanje apostolskog naloga. Ređenje počinje poslije navještaja Evanđelja. Stojeći se pjeva himan *O dođi, Stvorče, Duše Svet* ili koji drugi prikladan himan. Jedan od svećenika u ime mjesne Crkve traži biskupsko ređenje, a glavni zaređitelj pita za apostolski nalog, koji onda bude naglas pročitao.

Nagovor. Biskupu zaređitelju stoji u obredniku na raspolaganju nagovor koji može govoriti »ovim ili sličnim riječima«. U njemu se polazi od poslanja dvanaestorice: biskupi su nasljednici apostola te u njima sâm Krist ostvaruje svoju trostruku službu prema svomu stadi. Biskup u isto vrijeme treba imati ljubavi i za druge Crkve.

Upiti i davanje obećanja. Biskup zaređitelj pita izabranika je li spreman vršiti službu na upravo izložen način, a on daje obećanja o vršenju službe do smrti, o propovijedanju evanđelja, o čuvanju poklada vjere, o poštivanju kolegijaliteta i vjernosti Petrovu nasljedniku, o očinskoj brizi za svećenike, đakone, siromahe, zabludele, te, konačno, o spremnosti da moli za svoje stado.

Litanije svih svetih. Dok se mole litanije, izabranik je prostrt, a ostali kleče. Biskup zaređitelj zaključuje litanije molitvom.

Polaganje ruku i posvetna molitva. Biskup zaređitelj, biskupi suzaređitelji te svi ostali biskupi šutke polažu ruke na izabranika. Zatim dva đakona drže nad ređenikovom glavom otvoreno Evanđelje (sve do konca posvetne molitve). Ovaj obred potječe iz Sirije (4. st.) i označava silazak Duha Svetoga, koji je prisutan u znaku evanđelistara. Obred ređenja donosi Hipolitovu posvetnu molitvu (3. st.), koja je u uporabi u istočnim patrijarhatima Aleksandriji i Antiohiji. Ova je molitva mnogo bogatija od dosadašnje, usto njezino uvrštavanje ide i u prilog ekumenizma. Evo sadašnje molitve:

»Bože, Oče Gospodina našega Isusa Krista, Oče milosrđa i Bože svake utjehe, ti u visinama stanuješ i gledaš ponizne i poznaješ ih i prije nego postanu. Svojom milosnom riječju dao si u svojoj Crkvi pravila: ti si od iskona predodredio rod pravednika počevši od Abrahama, ti si prvake i svećenike postavljao i svetišta svoga nisi ostavljao bez službe, tebi se od početaka svijeta svidjelo proslavljati se u onima koje si odabrao.

A sada izlij na ovog izabranika onu moć koja je od tebe – Duha vodstva, kojega daje ljubljennom Sinu svome Isusu Kristu, a on ga darova svetim apostolima, koji sazdaše Crkvu po pojedinim mjestima kao tvoje svetište, na slavu i neposrednu hvalu imena tvogega.

Podaj, Oče, poznavaoče srdaca, ovom svome slugi kojeg si izabrao za biskupstvo, da pase tvoje sveto stado i da besprijekorno vrši službu vrhovnog svećeništva služeći ti danju i noću, da neprestano umilostivljuje tvoje lice i prinosi darove tvoje svete Crkve. Daj da snagom Duha ima velikosvećeničku vlast otpuštati grijeha po tvomem nalogu; da dijeli službe po tvojoj zapovijedi i razrješuje sve okove vlašću koju si dao apostolima; neka ti omili blagošću i čistim srcem, prinoseći ti miomiris, po Sinu tvome Isusu Kristu, po kojemu tebi slava i čast s Duhom Svetim u svetoj Crkvi, sada i u vijeke vjekova.« (RP 36-37.)

Slijede nadopunjavajući obredi.

Pomazanje krizmenim uljem po glavi. Ovo je umetnuto u 8. st. u franačko-galskom području, a oslanja se očigledno na starozavjetnu simboliku pomazivanja kraljeva i svećenika (i proroka). Danas ono simbolizira dioništvo u Kristovu svećeništvu. Potom biskup zaređitelj kaže: »Bog koji te učinio dionikom Kristovog vrhovnog svećeništva, izlio na te otajstvenu pomast i dao da donosiš rod duhovnog blagoslova.«

Predaja evanđelistara uz riječi: »Primi evanđelje i propovijedaj riječ Božju sa svom strpljivošću i poukom.«

Predaja prstena uz riječi: »Primi prsten, znak vjere: i neokrnjeno štiti Božju zaručnicu, svetu Crkvu, neustraivom vjerom urešen.«

Predaja mitre uz riječi: »Primi mitru i neka u tebi blista sjaj svetosti te, kad se pojavi prvak pastira, mogneš primiti neuveli vijenac slave.«

Predaja pastirskog štapa uz riječi: »Primi štap, znak pastirske službe, i pazi na svekoliko stado u kojem te Duh Sveti postavi za biskupa da ravnaš Božjom Crkvom.«

Dovođenje do katedre. Ako je ređeniku dotična crkva vlastita, onda ga biskup zaređitelj odvede do katedre, a ako ne, onda mu biskup zaređitelj ponudi prvo mjesto među koncelebrantima.

Slijedi misa s prinosom darova. Nakon popričesne molitve pjeva se *Tebe, Boga, hvalimo*, a za to vrijeme novozaređeni biskup biva vođen kroz crkvu gdje narodu dijeli blagoslov. Mogu se održati i pozdravne riječi novozaređenom biskupu te kratki nagovor, odnosno riječi zahvale novoga biskupa. Na koncu biskup glavni zaređitelj podjeljuje svečani blagoslov novozaređenom biskupu i sabranome narodu.

Mi koje je na ovaj vrlo odgovorni i opasni položaj postavio sam Gospodin po svojoj milosti,
a ne po našim zaslugama, dvije stvari moramo jasno razlikovati:
prvo, mi smo kršćani, a drugo, mi smo poglavari. Kršćani smo zbog nas, a poglavari zbog vas.
Iz toga što smo kršćani imamo korist mi, a iz toga što smo poglavari imate korist vi.

Mnogi kršćani koji nisu poglavari idu k Bogu lakšim putem
i toliko brže koliko manju prtljagu nose.

A mi ćemo dati Bogu račun o svome životu zato što smo kršćani,
a jer smo i poglavari, polagat ćemo Bogu račun i o svome upravljanju.

(sv. Augustin, *O pastirima*, Časoslov IV., 159.)